

СПОСОБИ УЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

METHODS OF COMMITTING CRIMINAL OFFENSES IN RAILWAY TRANSPORT

Актуальність статті полягає в тому, що залізничний транспорт залишається одним з основних у сфері економіки країни. В умовах постійного зростання перевезень на залізничному транспорті, зокрема, з урахуванням ускладнених умов через воєнний стан в Україні, набуває важливого державного значення проблема забезпечення збереження вантажів на залізниці. Розвиток відносин у сфері залізничних перевезень проходить у складних умовах військової агресії РФ проти України через негативні руйнівні наслідки, які завдаються залізничному рухомому складу та об'єктам інфраструктури залізничного транспорту. Також кримінальні правопорушення на залізничному транспорті сьогодні характеризуються новими кількісними та якісними змінами через криміналізацією різних сфер економіки. Найбільш розповсюдженими кримінальними правопорушеннями в залізничному рухомому складі та на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту залишаються розкрадання вантажів та корупційні кримінальні правопорушення. Метою статті є аналіз наукових підходів щодо наукового розуміння способів вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті. У статті запропоновано наукове дослідження способів учинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті. Актуальність дослідження способів учинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті пов'язана з особливою суспільною небезпекою і загрозами для соціально-економічного розвитку України від вчинення таких правопорушень як в залізничному рухомому складі, так і на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту взагалі. Автором здійснено аналіз наукових підходів щодо наукового криміналістичного розуміння способів вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті, висвітлення загальної характеристики вказаних правопорушень і безпосередньо способів їх реалізації, здійснення їх класифікації як в залізничному рухомому складі, так і на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту. Висвітлено різні наукові підходи щодо визначення терміна «спосіб вчинення кримінального правопорушення», а також визначено уніфіковану структуру способу вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті. Визначено основні об'єкти та види кримінальних правопорушень на залізничному транспорті.

Ключові слова: криміналістична характеристика, способи вчинення, кримінальні правопорушення, залізничний транспорт, розслідування, класифікація способів.

The relevance of the article lies in the fact that railway transport remains one of the main ones in the country's economy. In the context of the constant growth of railway transport, in particular, taking into account the complicated conditions due to martial law in Ukraine, the problem of ensuring the safety of goods on the railway is gaining important national importance. The development of relations in the field of railway transport is taking place in the difficult conditions of the Russian Federation's military

aggression against Ukraine due to the negative destructive consequences that are caused to railway rolling stock and railway transport infrastructure facilities. Also, criminal offenses in railway transport today are characterized by new quantitative and qualitative changes due to the criminalization of various sectors of the economy. The most common criminal offenses in railway rolling stock and railway transport infrastructure facilities remain theft of goods and corruption criminal offenses. The purpose of the article is to analyze scientific approaches to the scientific understanding of the methods of committing criminal offenses in railway transport. The article proposes a scientific study of the methods of committing criminal offenses on railway transport. The relevance of the study of the methods of committing criminal offenses on railway transport is associated with a special public danger and threats to the socio-economic development of Ukraine from the commission of such offenses both in railway rolling stock and at railway transport infrastructure facilities in general. The author has analyzed scientific approaches to the interpretation of the methods of committing criminal offenses on railway transport, highlighting the general characteristics of the specified offenses and directly the methods of their implementation, implementing their classification both in railway rolling stock and at railway transport infrastructure facilities. Various scientific approaches to the definition of the term "method of committing a criminal offense" are highlighted, and a unified structure of the method of committing criminal offenses on railway transport is also determined. The main objects and types of criminal offenses on railway transport are determined.

Key words: *forensic characteristics, methods of commission, criminal offenses, railway transport, investigation, classification of methods.*

Актуальність теми. Залізничний транспорт залишається одним з основних у сфері економіки країни. В умовах постійного зростання перевезень на залізничному транспорті, зокрема, з урахуванням ускладнених умов через воєнний стан в Україні, набуває важливого державного значення проблема забезпечення збереження вантажів на залізниці. Розвиток відносин у сфері залізничних перевезень проходить у складних умовах військової агресії РФ проти України через негативні руйнівні наслідки, які завдаються залізничному рухомому складу та об'єктам інфраструктури залізничного транспорту. Також кримінальні правопорушення на залізничному транспорті сьогодні характеризуються новими кількісними та якісними змінами через криміналізацією різних сфер економіки. Найбільш розповсюдженими кримінальними правопорушеннями в залізничному рухомому складі та на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту залишаються розкрадання вантажів та корупційні кримінальні правопорушення.

Метою статті є аналіз наукових підходів щодо наукового розуміння способів вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичним підґрунтям статті стали праці вчених-криміналістів Ю. Аленіна, К. Антонова, О. Басва, В. Бахіна, А. Васьківського, А. Волобуєва, В. Журавля, А. Іщенко, Н. Клименко, Ю. Ковалю, В. Коновалової, В. Кузьмичова, Є. Лук'янчикова, В. Лукашевича, В. Оперука, І. Пирога, М. Салтєвського, Р. Степанюка, В. Тіщенко, К. Чаплинського, С. Чернявського, В. Шепітька та ін. Не дивлячись на велику кількість досліджень у їх працях мало приділено уваги способам вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті, що завдає значної шкоди особливо за умов воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку реформуванням органів внутрішніх справ та ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування органів внутрішніх справ» від 12.02.2015 року [1] було ліквідовано органи транспортної міліції, а також видано низку відповідних наказів щодо ліквідації управлінь МВС на залізницях, що призвело до збільшення випадків кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням як залізничної інфраструктури, так і розкраданням вантажів та особистих речей. Зазначене стало наслідком передавання до територіальних підрозділів Головних управлінь Національної поліції (ГУНП) підслідності досудового розслідування кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, які було вчинено на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту. Це, на думку науковців, призвело до того, що слідчі територіальних підрозділів поліції під час проведення досудового розслідування нерідко стикаються з проблемами, пов'язаними з недостатністю інформації про способи вчинення кримінальних правопорушень вказаної

категорії, що впливає на стан інформативного наповнення, і як наслідок, відображається на якості розслідування [2, с. 328].

За останні декілька років ситуація у сфері безпеки на залізничному транспорті значно погіршилася через низку причин об'єктивного характеру. Протиправні дії щодо залізничної інфраструктури, розкрадання вантажів та умисні руйнування і пошкодження елементів залізничної інфраструктури та рухомого складу набули катастрофічних масштабів. Аналіз статистичних даних щодо розслідування кримінальних правопорушень на залізничному транспорті свідчить про складну ситуацію щодо ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень [3, с. 146]. Згідно статистичних даних Офісу Генерального прокурора [4], на залізничному транспорті, у сфері економічної діяльності, було обліковано 582 кримінальні правопорушення. Із них проти власності – 345 кримінальних правопорушень. Усього правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру – 195. Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлено до суду (п. п. 2, 3 ст. 283 КПК України [5]) – 184 випадки [4].

За статистикою 54% таких втручань кваліфікуються як кримінальні правопорушення. І саме несприятливе, що лише незначна кількість незаконних втручань у діяльність залізничного транспорту доходить до розгляду судовими інстанціями та винесення відповідного рішення [2, с. 329].

За результатами аналізу юридичної літератури можна дійти висновків, що немає єдиного визначення терміна «спосіб вчинення злочину» і також відсутня його уніфікована структура.

Як вірно відзначив В. Ю. Шепітько, спосіб злочину має структуру, яка складається із способів підготування до злочинного діяння, способів його вчинення і способів приховування (маскування) [7, с. 333–338].

В. Сташис і В. Тацій визначають спосіб вчинення злочину як сукупність прийомів і методів, що використовуються під час вчинення злочину [8, с. 123]. Однак ми вважаємо, що цей підхід не розкриває в повному обсязі форми прояву протиправного діяння.

М. Салтевський визначає спосіб вчинення злочину як «комплекс динамічних актів, рухів, що залишають у навколишньому середовищі зміни – сліди злочину, які є джерелом інформації для розкриття злочину, виявлення і викриття винних» [9, с. 424–425].

Зі свого боку, О. Дудоров та М. Хавринюк визначають, що «спосіб» – це форма прояву кримінально караного діяння, інакше кажучи, послідовність прийомів і методів, які використовує винний для вчинення умисного кримінального правопорушення (насильство, обман, зловживання довірою, використання безпорадного стану потерпілого, використання службового становища тощо) [10, с. 180; 2, с. 330].

На слуху думку Ковалю Ю. Є. [6, с. 33], в криміналістиці поряд з терміном «спосіб вчинення злочину» вживаються ще два інші терміни – «спосіб вчинення та приховування злочину», «спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину». Щодо правильності вживання цих термінів В. П. Бахін зазначив, що у криміналістичному аспекті дії з підготовки до вчинення злочину включаються у спосіб тоді, коли, по-перше, вони, природно, є в наявності, а по-друге, залишають конкретні сліди, що характеризують спосіб дій злочинця і дозволяють розмежовувати різні способи. А дії з приховування злочину належать до способу вчинення злочину в тому випадку, якщо вони охоплюються умислом і планом дій злочинця на момент вчинення злочину [11, с. 197–199].

Дослідивши криміналістичну характеристику розкрадань вантажів та елементів інфраструктури на залізничному транспорті, науковці [12, с. 19] дійшли висновку, що становлення способу крадіжки вантажів та елементів інфраструктури дозволяє істотно обмежити коло підозрюваних осіб, визначити місце і час його вчинення, умови, що сприяли вчиненню розкрадань, приблизне коло злочинців, їхню підготовленість та інші обставини. Відповідно, спосіб вчинення кримінального правопорушення як схема дій правопорушників, об'єднаних єдиним умислом і спрямованих на досягнення поставленої мети, структурно містить у собі три елементи: підготовка, вчинення і приховування [12, с. 19].

Аналізуючи способи вчинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті, вважаємо таку класифікацію:

1. Залежно від джерел розкрадань розрізняють: викрадення з критих вагонів, з контейнерів, з піввагонів і платформ, з цистерн, з ізотермічних вагонів та інших спеціальних вагонів.

2. Залежно від операції технологічного процесу перевезення вантажів вони поділяються на: розкрадання під час завантаження вантажу у вагон; під час формування та відправлення складу; під час операцій, що проводяться під час прямування; під час прийому та розформування складу; в період розвантаження вантажу з вагона. Зі свого боку, під час руху може здійснюватись

розкрадання при комерційному огляді, технічному та іншому обслуговуванні вагонів; усуненні комерційного браку та інших несправностей; сортуванні вагонів; сортуванні відправок, що перевозяться в збірних вагонах; під час інших операцій.

3. За місцем вчинення злочину вони поділяються на: викрадення на станціях, роз'їздах, в обгінних пунктах, на перегонах. В останньому випадку вони поділяються на розкрадання з рухомого складу, під час стоянки рухомого складу у прохідного або вхідного світлофора та в інших місцях.

4. Залежно від впливу на рух складу вони поділяються на розкрадання, пов'язані з зупинкою потягу й на ті, що не впливають на рух [13, с. 19].

На вибір способу розкрадання вантажів впливають, у першу чергу недоліки в роботі транспорту, до яких пристосовуються злочинці та використовують їх у своїх корисливих цілях. До таких недоліків належать:

- порушення правил перевезення вантажів;
- порушення правил управління безпекою безпеки;
- недосконалість запірних пристроїв вагонів і контейнерів;
- недосконалість запірно-пломбувального пристрою, що дозволяє без порушення їх цілісності проникати до вантажу;
- неправильне завантаження контейнерів (наприклад, з перекосом, внаслідок чого відкривається доступ до вантажу);
- перевезення вантажів у несправних вагонах, контейнерах, у вагонах, технічно не придатних для перевезення певного виду вантажу;
- перевищення швидкості розпуску вагонів на сортувальних гірках, внаслідок чого утворюються несправності вагонів і стає можливим доступ до вантажу;
- стоянки вантажних потягів на роз'їздах, обгінних пунктах, у вхідних світлофорів станцій;
- неналежне забезпечення таємниці інформації, яка міститься у перевізних документах, що дозволяє виявляти вагони з цінним вантажем;
- порушення правил складання таких документів та їх роз'єднання від вантажу;
- порушення правил проектною документації на елемент інфраструктури залізничного транспорту, яка повинна містити інформацію про заходи щодо забезпечення безпечного стану такого елемента під час його експлуатації;
- відсутність огорожень пристроїв охорони сигналізації та інших технічних засобів охорони вантажів в парках станції, залізничних колій, будівель виробничого призначення (вокзали, пункти екіпірування, майстерень та інших виробничих приміщень з технологічним устаткуванням), споруд (мости, тунелі, естакади та інші споруди) тощо;
- недоліки в організації і діяльності воєнізованої охорони та ін. [13, с. 19].

Проаналізувавши судово-слідчу практику та низку джерел наукової літератури, треба зазначити, що до найбільш поширених дій, спрямованих на підготовку до вчинення кримінального правопорушення на об'єктах залізничного транспорту, треба віднести:

- вибір об'єкта (типу рухомого складу), з якого передбачається вчинення крадіжки вантажу, збирання інформації про об'єкт, тобто одержання відомостей про характер вантажу, що перевозиться залізничним транспортом, умови його охорони, а також обстановку, в якій має бути вчинена крадіжка;
- підбирання співучасників, які володіють певними професійними навичками, відомостями про роботу залізничного транспорту (місця дислокації рухомого складу, розклад руху або інші відомості), мають злочинний досвід, канали збуту вкраденого, транспортні засоби, інструменти та приладдя або інші навички чи інформацію, необхідну для вчинення кримінального правопорушення;
- підшукування знарядь злочину або іншого подолання перешкод, транспортних засобів для пересування і перевезення вкрадених матеріальних цінностей;
- підготовка місць зберігання вкраденого майна (складські чи інші господарські приміщення, за місцем проживання або роботи учасників вчинення злочину);
- розподіл ролей серед співучасників вчиненого кримінального правопорушення, підготовка неправдивого алібі;
- дії службових або посадових осіб, що зовні нагадують недбале виконання ними службових функцій, а натомість є підготовкою до крадіжки. До числа таких дій можна віднести: не встановлення запірно-пломбувальних пристроїв або порушення правил їх установки; недбале

закриття люків цистерн піввагонів або дверей вагонів; недоброякісне маркування вантажів, що в середині піввагонів; несанкціоноване зниження швидкості або повна зупинка машиністом рухомого складу в місці вчинення крадіжки; направлення службовими або посадовими особами залізничних станцій вагонів (піввагонів, цистерн, платформ) на «віддаленні» колії та парки станцій, тим самим «полегшуючи» вчинення злочину; безпідставне або формально зумовлене «зняття» охорони з охоронюваних об'єктів [12; 14; 15].

Проаналізувавши судово-слідчу практику та кількість звернень до підрозділів Національної поліції, треба зазначити, що до найбільш поширених кримінальних правопорушень на об'єктах залізничної інфраструктури належать розкрадання вантажів, які перевозяться рухомим складом [2, с. 330]. До найпоширеніших способів вчинення таких кримінальних правопорушень відносять такі:

- крадіжки вантажів за умов вільного доступу (до числа таких вантажів можуть належати: будівельні матеріали, верстати, обладнання, автотранспортна та сільськогосподарська техніка, промислові машини, станки та інші предмети, які з тих чи інших міркувань робітників залізничної станції неможливо (чи недоцільно) розміщати в закритих сховищах, і тому вони розміщуються на відкритих завантажувальних майданчиках, а під час перевезення – на відкритих залізничних платформах);

- крадіжки через двері вагона (контейнера) шляхом пошкодження пломб та замикаючих пристроїв;

- крадіжки вантажів із вагона, контейнера, тари шляхом їх пошкодження;
- крадіжки через люки вагонів;
- крадіжки вантажів шляхом відтиснення дверей;
- крадіжки шляхом просвердлювання вагона;
- крадіжки за участю машиністів тепловозів (електровозів);
- крадіжки із контейнерів без порушення цілості пломб та обшивки;
- крадіжки з використанням вагового господарства;
- крадіжки вантажів шляхом вивезення вагонів зі станції;
- крадіжки з використанням підроблених документів;
- крадіжки вантажів шляхом створення залишків вантажу;
- крадіжки рідких вантажів з цистерн [2, с. 330].

Способи учинення кримінальних правопорушень на залізничному транспорті можна класифікувати за наступними критеріями [16].

1. Крадіжки вантажів із рухомого складу

Крадіжка під час руху («на перегонах»): зловмисники застрибують на поїзд під час уповільнення ходу, скидають вантаж (вугілля, метал) або відкривають люки вагонів [3, с. 147–148].

Розкрадання на залізничних станціях: зривання пломб, відчинення дверей вагонів чи контейнерів під час відстою або формування поїздів [16].

Пропилування або розрізання конструкцій: створення технологічних отворів у цистернах чи тентованих вагонах для зливу або висипання вмісту [14, с. 194].

Привласнення під час завантаження/вивантаження: внесення неправдивих даних у накладні документи працівниками транспорту для створення штучних надлишків вантажу.

2. Крадіжки особистого майна у пасажирів

Вчинення крадіжки під час сну пасажирів: викрадення речей, грошей та гаджетів із купе чи плацкартів у нічний час.

Крадіжка «на ривок»: привласнення речей під час короточасних зупинок поїзда перед закриттям дверей вагона, що заважає наздогнати злочинця [6].

Кишенькові крадіжки: витягування гаманців та телефонів у чергах біля кас, під час посадки у вагон чи в тамбурах [6].

Шляхом зловживання довірою: пропозиція потримати речі, «приглянути» за багажем чи зіграти в азартні ігри.

3. Шахрайство на залізниці

Продаж підроблених квитків: реалізація фальшивих або чужих проїзних документів через інтернет чи «з рук» на вокзалах.

Використання снодійних та клофеліну: підсилення медичних препаратів у алкоголь чи чай під час спільного застілля в дорозі.

Фальшивий збір коштів: збір грошей нібито на благодійність, лікування або під виглядом працівників залізниці (наприклад, за «термінові доплати») [16].

4. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Розукомплектування залізничних колій: крадіжка елементів верхньої будови колії (корости, підкладки, костилі, рельси) та кольорових металів із систем сигналізації, централізації та блокування (СЦБ). [17]

Блокування залізничних шляхів: викладання сторонніх предметів (каміння, колод, металобрухту) на рейки з метою зупинки або аварії поїзда.

Пошкодження ліній електропередач: демонтаж та викрадення мідного контактного дроту наелектрифікованих ділянок колії [6]

5. Кіберзлочини та втручання в ІТ-системи

Хакерські атаки на навігаційні системи: спроби дистанційного втручання в автоматизовані системи керування рухом поїздів.

Злам баз даних: компрометація серверів продажу квитків АТ «Укрзалізниця» для викрадення персональних даних пасажирів [6; 18].

Висновки. Враховуючи проведенний аналіз можна дійти висновку, що на практиці для розслідування кримінальних правопорушень на залізничному транспорті велике значення має вивчення способу вчинення злочину та його приховування, оскільки це дозволить слідчому висловити судження про вид і місцезнаходження слідів злочинного діяння і цілеспрямовано організувати їх пошук, визначити рівень професійних навичок осіб, які вчинили злочин, прогнозувати їхню поведінку після вчинення злочину. Викладенні положення являються основою для розроблення даного методики розслідування даного виду злочину та практичних рекомендацій для слідчих лінійних відділів з розслідування крадіжок у пасажирів залізничного транспорту.

З'ясовано, що способу вчинення кримінальних правопорушень на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту чи в залізничному рухомому складі, притаманні такі ознаки: 1) відображення у способі дій правопорушника під час вчинення кримінальних правопорушень, на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту чи в залізничному рухомому складі, утворення відповідної слідової інформації, зв'язок із іншими елементами криміналістичної характеристики; 2) спосіб вчинення є складовою механізму протиправної діяльності у кримінальних правопорушеннях, вчинених на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту чи в залізничному рухомому складі; 3) місце підготовки, реалізації протиправного умислу, утворення слідової картини та настання наслідків – у переважній більшості випадків – не збігаються, мають різні просторовочасові характеристики.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування органів внутрішніх справ: Закон України від 12.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/193-19#Text>.
2. Кривопуск О. Способи вчинення крадіжок з рухомого складу залізничного транспорту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 328–334.
3. Черноус К. Г. Спосіб вчинення кримінальних правопорушень на об'єктах інфраструктури залізничного транспорту чи в залізничному рухомому складі. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 145–156. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.19>.
4. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, в установах, організаціях за видами економічної діяльності за 2023 рік. *Офіс Генерального прокурора*: [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareystrovanikriminalnopravoporushennyatarezultatiyihdosudovogorozsliduvannya2>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 01.04.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
6. Коваль Ю. Є. Методика розслідування крадіжок особистого майна пасажирів, вчинених на залізничному транспорті України: дис. ... канд. юрид. наук. за спец.: 12.00.09 / Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2016. 322 с.
7. Криміналістика: підручник / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4 вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для студ. / за ред. В. В. Сташиса і В. Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 452 с.
9. Салтевський М. В. Криміналістика: підручник. Харків: Консум, 2001. 528 с.

10. Кримінальне право: навч. посібник / за заг. ред. О. О. Дудорова та М. І. Хавронюка. Київ: ВАПТЕ, 2014. 944 с.
11. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002): монография. Київ, 2002. 268 с.
12. Виявлення та документування розкрадань вантажів та елементів інфраструктури на залізничному транспорті: метод. рек. / М. В. Бурак, О. М. Брисковська, В. В. Бурлака та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 94 с.
13. Порядок та особливості документування та досудового розслідування розкрадання вантажів на залізничному транспорті: методичні рекомендації / К. О. Чаплинський, І. В. Пиріг, В. В. Єфімов та ін. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2017. 80 с.
14. Коваль Ю. Є. Спосіб вчинення крадіжок у пасажирів залізничного транспорту. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. № 10. С. 194–197.
15. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків: Право, 2020. 428 с.
16. Васьківський А. О. Розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. за спец.: 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Київ, 2023. 241 с.
17. Про затвердження та введення в дію Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 66 «Залізничний транспорт і метрополітен»: Наказ Мінінфраструктури від 20.05.2016 № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0181733-16#Text>.
18. Про затвердження Порядку взаємодії органів (підрозділів) поліції з підрозділами акціонерного товариства «Українська залізниця»: Наказ МВС України, Мінінфраструктури від 02.03.2020 № 204/175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0386-20#Text>.

Дата першого надходження статті до видання: 10.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.03.2026